

Vztrajajo le najbolj trmasti

- Staro mestno jedro Bihaća je ohranilo del obzidja in tloris
- Štrbački buk, znamenitost Nacionalnega parka Una
- Turška arhitektura v Mostarju
- Jajce, rojstno mesto povojne Jugoslavije

Tekst: Andreja Frankovič

Vremenska napoved za naslednje dni je bila ... idealna – za ležanje v postelji z možgani na off in čivavo (Mio) na straži. A Tomaž se ni dal: »Kaj pa proti zahodu?« »Razen na Siciliji in delčku Sardinije je povsod dež. Predaleč za nekaj dni.« »Sever?« je vztrajal. »Isto. Malo bolj stabilno kaže čisto na jugu Dalmacije. Po vseh teh letih lahko spet greva; morda na katerega od otokov.« »Kaj pa, če kar odpovem kombi? Nima smisla ... prestavimo,« je skoraj obupal. »Ne. Greva proti jugu, bo, kar bo. Se bom zmenila tam gor za vreme.«

Tako je kratek potep po Bosni in Hercegovini tik pred realizacijo skoraj omagal pod težo oblakov, ki so imeli mednarodno srečanje nad Evropo, in za las zgrešil padec v globoko lužo. Rezultat odločilnega besednega dvoboja realistična optimistka : pesimistični ziheraš 1 : 0. Kakopak, ženske imamo običajno »vedno« prav, mar ne? In napoved za prvi dan je bila »samo« oblačna. Potem pa ... se še zmenimo. V modernem Mercedesovem bivalnem kombiju smo bili kot tujek na precej utrujenih, relativno ozkih in praznih cestah hrvaškega podeželja med Ogulinom in Plitvicami. Podobe skromnih kmetij iz nekih drugih časov, nedograjenih in obenem dotrajanjih hiš, propadlih industrijskih obratov in sledi vojne so na pust, oblačen dan še bolj izstopale.

Še bolj očiten je bil kontrast ob vstopu na območje Narodnega parka Plitvice, ki skladno s svojim svetovnim slovesom premore vso moderno infrastrukturo. Tokrat smo se peljali kar mimo, proti skrivnostni Željavi tik ob hrvaško-bosanski meji ob vznožju Plješivice (1657 m), na pol poti med Plitvicami in Bihaćem. Na veliko veselje pasjih sopotnic si je naš mobilni domek po dolgi vožnji našel parkirno mesto pred nekdanjo vojašnico, v kateri so bili v stalni bojni pripravljenosti nameščeni najboljši vojaki jugoslovanske vojske. Čeprav je od njihovega odhoda iz Željave v času vojne na Hrvaškem in v Bosni ter uničenja vojaške baze minilo že več kot 30 let in na tem območju danes gospodarijo predvsem divje živali, robida in mine, je še vedno mogoče slutiti nekdanjo veličino teh objektov – bilo jih je kar 34.

V neposredni bližini sameva Douglas C-47 Dakota, za katerega se zdi rek »če Mohamed ne pride h gori, pride gora k Mohamedu« kot naročen. Pisan mozaik nalepk na njegovi pločevinasti koži namreč priča, da ga, za vedno priklenjenega na tla, obiskuje ves svet.

V senci Plješivice so v letih 1956–1968 v popolni tajnosti zgradili tehnološko zelo dovršeno podzemno letališče, ki je bilo skrito pred vojaškimi radarji in je največje v tem delu sveta. Delovalo je 24 let. To je bil daleč najdražji projekt v Jugoslaviji. Znotraj gore, v katero so poleg več kot 50 stranskih vrat vodila štiri glavna stotonska vrata, je bilo 3,5 km podzemnih dvoran, ki naj bi bile varne tudi pred jedrsko bombo, kakršno so ob koncu 2. svetovne vojne odvrgli na Nagasaki.

Mesto v malem je poleg parkirišč za letala (MIG-21) in skladišč za gorivo obsegalo še delavnice, učilnice, ambulantno, bivalne prostore, kuhinjo in celo kinodvorano. Zaloge hrane so zadoščale za 30 dni. Zunanji del letalske baze, ki danes sega čez mejo v Bosno, so bile vzletno-pristajalne steze. In prav vožnja po njih je bila svojevrstno doživetje.

Kam je šel denar ...

Po vstopu v enega od podzemnih predorov sta me spreletavala tudi srh in mešanica navdušenja nad veličino objekta ter zgroženosti nad tem, kam je šel denar, s katerim bi že pred več kot pol stoletja lahko zgradili avtoceste po celotni nekdanji skupni državi. Bosna in Hercegovina jih ima vse do danes šele dobrih 200 kilometrov.

Mejni prehod s to multikulturno deželo je le streljaj stran. Kot jumbo plakat naju je vabil, da prideva bliže. Sledila sva mu in že čez nekaj minut smo se znašli na poti proti Bihaću. V njegovem predmestju, nedaleč od glavne prometnice, sva zagledala travnato vzpetino z velikimi kamnitimi bloki. »Gremo na sprehod, pa si spotoma ogledamo, kaj je to.« Dvema lokalnima pasjima brezdomcema naša ideja ni bila preveč všeč, poguma, da bi nas pregnala, pa tudi nista imela. Večja nevarnost za pasje šape so bile steklene črepinje, gosto posejane vsepovsod po stezi. Kamniti bloki, razporejeni po vrhu in nižje po pobočju griča, so se izkazali za zelo slabo vzdrževan, z grafiti

Spominski park Garavice je posvečen več tisoč srbskim in judovskim civilistom, ki so jih ustaške sile usmrtille na tem griču ob začetku druge svetovne vojne.

Foto: Andreja Frankovič

Po slikoviti cesti, radodarni z razgledi na globoki kanjon Unca, smo dosegli Drvar. Generacija X je verjetno zadnja, ki ji to ime nekaj pove. Midva sva jo ujela ravno za rep ...

Stari most v Mostarju povezuje muslimanski levi in krščanski desni breg. Potem ko ga je dal v 16. stoletju zgraditi Sulejman Veličastni, je kljub bojzani arhitekta Mimarja Hajrudina zdržal več kot 400 let. Med vojno novembra 1993 pa je bil močno poškodovan.

oskrunjen spomenik preteklega režima. Spominski park Garavice je posvečen več tisoč srbskim in judovskim civilistom, ki so jih ustaške sile usmrtili na tem griču ob začetku druge svetovne vojne.

Ob reki Uni

Ko smo že tu, kljub pozni uri narediva še hiter krog po starem delu Bihaća, ki je v 13. stoletju zrastel ob reki Uni. Potem ko pasji dami ugotovita, da bosta počakali »doma«, se zadovoljno zlekmeta vsaka na svojo posteljo. Dan je že dolg in glede na to, da psi potrebujejo približno 14–16 ur spanja na dan, starejši in mladički pa še več ... Staro mestno jedro je ohranilo del obzidja in tloris, stavbe pa so

novejšega datuma. Ena od izjem je mošeja Fetija ('osvojena'), zgrajena leta 1266 kot katoliška cerkev, ki velja za najstarejšo gotško stavbo v državi. Ko je Bihać padel pod turško oblast (1592), so cerkev preuredili v mošejo in tako je ostalo do danes. Ob najinem obisku so verniki ravno prihajali k večerni molitvi; bil je čas ramazana in streli so naznanjali sončni zahod, ko je po celodnevem postenju končno dovoljeno jesti in piti.

Sprehodila sva se še mimo izvorno turškega kapitanovega stolpa, ki je v času Avstro-Ogrske in tudi Jugoslavije služil kot zapor, grobnice hrvaških velikašev, ki so v 16. stoletju branili mesto pred Turki, in mavzoleja muslimanskih branilcev mesta, ki so se zoperstavili avstro-ogrski vojski, preden je Bosna in Hercegovina leta 1878 po 400 letih turške nadvlade ponovno pripadla Habsburžanom. Največ vprašanj se nama je pojavilo ob spoznanju, da za cerkvenim pročeljem in izrazito visokim zvonikom ni ničesar.

Gre namreč za edina ostanka porušene cerkve sv. Antona Padovanskega s konca 19. stoletja, ki je bila ob razširitvi leta 1941 tretja

Slavni Iskrin rdeči telefon za komunikacije in komunikacijska soba za pošiljanje šifriranih sporočil v Titovem bunkerju v Konjicah.

največja cerkev v državi. Toda sloves je bil izredno kratek: porušena je bila med zavezniškim bombardiranjem. Med njenimi kamnitimi ostanki se danes podijo otroci, namesto molitve pa se v parku prepletajo pogovori meščanov.

Že slabih 30 kilometrov južno od Bihaća smo dosegli mejo Nacionalnega parka Una, ki se je v hipu znašel na potovalnem seznamu za naslednji dan. Na velikem, popolnoma praznem in nič kaj posebej urejenem parkirišču pred enim od vhodov v park nam je izrekel dobrodošlico krasen črno-bel pasji brezdomec pastirske krvi, ki se je

našega obiska zelo razveselil, a si je ob spoznanju, da že imamo pasjo stražo, pa čeprav obe dami skupaj ne dosežeta pol njegove mogočne pojave, malce premislil. Tudi naslednje jutro si ni upal bližje.

Makadamska cesta do slapu Štrbački buk, ene največjih znamenitosti Nacionalnega parka Una, je zbujala vtis, da gremo v divjino. Še v prvi polovici 20. stoletja je bilo ob reki Uni, po kateri poteka tudi državna meja, veliko mlinov za mletje žita. Ob vodi ali v vodi je tu in tam potrpežljivo stal kak ribič, in ko bi najmanj pričakovala, da v teh odmaknjenih koncih kdo živi, se dolina nekoliko razširi, ponudi nekaj obdelovalne zemlje in že prva hiša vabi z napisom B&B. Tudi naslednje vabijo v sobe ali kamp na dvorišču. Ko se peljemo mimo, se zdi, da te turistične infrastrukture še nihče ni odkril. Park je odprt vse leto, a veliko večino turistov sprejme v poletnih mesecih.

Na parkirišču pri slapu smo sprva edini obiskovalci. Razkošje! Dva domačina nekaj urejata, kmalu se pripeljeta še dekleti z albansko registracijo. Ko se spuščamo navzdol, postaja bučanje vode vse glasnejše in kmalu se nam odpre prvi veličasten prizor. Vodostaj je po moji oceni kar visok, pretok vode prav tako; verjamem, da smo ob pravem času na pravem mestu. Najlepši pogledi nas čakajo še nekoliko nižje, ko se za nekaj trenutkov pokaže celo nekaj sončnih žarkov. Kljub ogromni množici slapov, ki sva se jih lani na Norveškem dodobra »najedla«, si priznava, da je Štrbačkemu buku le uspelo naju navdušiti.

Marti v spomin

Tudi vasica Martin Brod ob sotočju Unca in Une naju ni pustila ravnodušna. Legenda pravi, da je kraj, katerega nastanek sega v srednji vek, dobil ime po lepotici Marti, ki se je zaljubila v mladeniča z druge strani reke. Njeni starši te ljubezni niso odobravali. Nekega večera se je odpravila k svojemu izbrancu čez reko. Na spolzkih kamnih ji je spodrsnilo, padla je v vodo in izginila v smaragdni reki. To mesto je v spomin na Marto in njeno prepovedano nesrečno ljubezen dobilo ime Martin Brod. Kraj je povezan tudi s celjskimi grofi. Pomembno duhovno središče na tukajšnji tromeji Bosne, Like in Dalmacije je namreč pravoslavni samostan Rmanj, zgrajen v spomin na Hermana III., zgodaj umrlega sina Katarine Branković – grofice celjske, žene grofa Ulriha II. Celjskega.

Še bolj kot ogromen kompleks slapov naju je v Martinem Brodu navdušil edinstven pralni stroj iz lesa, ki brez električne napeljave in

Nalepke na Douglasu C-47 Dakota pričajo, da ga obiskuje ves svet.

Foto: Adobe stock

Slikoviti slapovi nad sotočjem Plive in Vrbasa so nekoč krasili vse slike Jajca kot lokacije 2. zasedanja AVNOJ-a.

pralnih praškov že več kot 200 let v nekaj minutah odlično opere zlasti večje kose, kot so preproge in odeje. Domačin, ki nama je predstavil delovanje te izvirne mojstrovine, ki za pranje izkorišča zgolj moč vode, pravi, da je to edini pralni stroj, ki ga upravljajo moški, saj so veliki kosi perila, potem ko se napijejo vode, zelo težki. Medtem ko je Mia sklepala prijateljstvo z njegovo psičko, nama je gospod perica ponosno razkazal tudi svoj še vedno aktiven mlin z mlinskimi kamni (nekoč jih je bilo v vasi na desetine), v katerem je mogoče kupiti sveže mleto moko iz različnih vrst žita. Nama je zmlel ajdovo. Po slikoviti cesti, radodarni z razgledi na globoki kanjon Unca, smo dosegli Drvar. Generacija X je verjetno zadnja, ki ji to ime nekaj pove. Midva sva jo ujela ravno za rep, in če nič drugega, je bil sprehod do Titove pečine, nekoč ene najbolj znanih turističnih znamenitosti Jugoslavije, priložnost za prijeten sprehod. Na tej skriti lokaciji si je vrhovno poveljstvo partizanskih enot med drugo svetovno vojno postavilo dve leseni baraki, eno za bivanje in drugo za operativne dejavnosti. Večkrat se je tu zadrževal tudi vrhovni poveljnik partizanov Josip Broz Tito, poznejši predsednik SFRJ. Dogodek, zaradi katerega je Titova pečina postala legendarna, se je zgodil maja 1944: Nemcem med desantom na Drvar ni uspelo zajeti ali uničiti vrhovnega poveljstva s Titom na čelu.

Med vožnjo proti jugu vzdolž sto kilometrov dolgega gorskega masiva Dinare, na katerem je še vztrajal sneg, je dotlej presenetljivo zelena in gozdната pokrajina naposled dobivala značilno dinarsko

podobo. Tu na zahodu osrednje Bosne verjetno vztrajajo le najbolj trmasti. Nekatere vasi so skoraj povsem zapuščene; ponekod sem med nekaj deset hišami obljudene preštela na prste ene roke – vse druge so bile brez streh, od nekdanjih domačij so ostali le zunanji zidovi. Bolj smo se spuščali proti jugu, bolj so se pusti kraški travniki, prepredeni z vrtačami in posejani s kamenjem, naposled izravnali in barvali v zeleno. Dosegli smo Livanjsko polje, ki ga namakajo ponikalnice. S površino skoraj 460 km² velja za največje kraško polje na svetu. Nekateri deli imajo značilno podobno poplavnih polj, večinoma pa rodovitna prst omogoča poljedelstvo. Na južnem obrobju polja je akumulacijsko Buško jezero, ki so ga v 70. letih prejšnjega stoletja ustvarili predvsem za potrebe hidroelektrarne Orlovac (danes na hrvaškem ozemlju).

Resda ima Bosna in Hercegovina zgolj 20 kilometrov morske obale (to je ozemlje, ki ga je Dubrovniška republika konec 17. stoletja predala turškemu cesarstvu, da bi se zaščitila pred napadi Benečanov s severa), se pa lahko pohvali z enim največjih akumulacijskih jezer v Evropi; njegova površina meri kar 55 km². Za primerjavo: površina Blejskega jezera je le 1,45 km².

A na turističnem zemljevidu Buškega jezera skoraj ni; odkrila sem ga bolj po naključju, ko sem iskala primerno mesto za našo drugo noč. Bolj idilično lokacijo bi že skoraj težko našla. Po prijetnem pohajkovanju po peščeni plaži ob sončnem zahodu in krajši nočni nevihti smo se v bližnjem gozdičku zbudili v svežem, jasnem jutru. V Hercegovini se je obetal topel in sončen dan. Kakšen dež neki! »Ti res čaraš!« se je čudil Tomaž, moj sopotnik. Greva v Mostar!

Vedela sem, da mi bo to mesto všeč, zlasti njegova turška arhitektura. Vedela sem tudi, da je turistična meka, veliko bolj kot Sarajevo.

Zahvaljujoč našemu (pre)kratkemu obisku zunaj glavne sezone je bilo pohajkovanje po tlakovanih ulicah čisto znosno, pravzaprav je bilo slišati komaj kakšno tujo govorico. Mia je navduševala ponudnike spominkov in si mimogrede priskrbela večerjo. Tik pred Starim mostom, simbolom mesta, ji je prijazna prodajalka prinesla za cel obrok briketov in nama zaupala še nekaj svojih zgodb o pomoči pasjim brezdomcem.

Stari mostarski most

Stari most povezuje muslimanski levi in krščanski desni breg. Potem ko ga je dal v 16. stoletju zgraditi Sulejman Veličastni in je kljub negotovosti in bojazni arhitekta Mimarja Hajrudina zdržal več kot 400 let, je bil med vojno novembra 1993 močno poškodovan.

Z obsežno mednarodno pomočjo so ga – vključno s starim mestnim jedrom – tako skrbno obnovili, da je videti zelo pristen. Pogled nanj s ptičje perspektive se mi je ponudil z vrha minareta mošeje Koskija Mehmeda Paše, kjer se je iz zvočnika tik nad mojo glavo v »pravem« trenutku oglasilo muzejino povabilo k molitvi.

Tomaž se je iz Muzeja žrtev vojne in genocida 1992–1995 vrnil vidno pretresen. »Bolje, da ne greš,« je bilo vse, kar mi je uspelo izvedeti. Nekaj podrobnosti o tem, kako so predstavljeni kruti dogodki iz obdobja zadnje vojne, mi je opisal šele naslednje dni. Kar naenkrat sva imela več časa, in ker smo Slovenci menda znani po tem, da vsepovsod lezemo v hrib, smo dan zaključili na Fortici nad mestom. Zadnji poskus, da zavijeva v Dalmacijo, je odplaknil dež na obali in odpeljala sva se proti severu. V Jablanici nas je »ustavil« porušen železniški most, ikona bitke na Neretvi ali t. i. bitke za ranjence, ki se

Foto: Andreja Franković

Staro mestno jedro Bihaća je ohranilo del obzidja in tloris, stavbe pa so novejšega datuma. Ena od izjem je mošeja Fetija, zgrajena leta 1266 kot katoliška cerkev, ki velja za najstarejšo gotsko stavbo v državi.

Sprehod do Titove pečine

Foto: Shutterstock

je tu odvijala pred natanko 80 leti. Tito je z zrušenjem mostu ukanil nasprotnike, ki so v obsežni večmesečni ofenzivi poskušali uničiti glavni štab partizanske vojske, partijski vrh in glavno partizansko bolnišnico. Po teh zgodovinskih dogodkih je bil leta 1969 posnet tudi najdražji film v času Jugoslavije, *Bitka na Neretvi*, ki je bil nominiran za tujejezičnega oskarja. Današnja temeljito obnovljena replika zrušenega mostu je bila zgrajena prav za potrebe snemanja filma.

Med vožnjo proti hercegovskemu mestu Konjic, ki leži na pol poti med Mostarjem in Sarajevom, sva prvič – šele četrty dan – za nekaj minut potrebovala brisalce, v najnižji »prestavi«. V mestu sva se ustavila zgolj zato, da sva kupila vstopnice, in ker je bilo do vodenega ogleda Titovega bunkerja le še dobrih deset minut (brez vodiča pa vanj sploh ne moreš), odhitela naprej. Povsem nenačrtovano je bil to že drugi vojaški objekt iz obdobja hladne vojne na najinem potepu, poln superlativov ... ARK D-o, kot se uradno imenuje, so resnično dobro skrili. Ogromno za tisti čas zelo moderne opreme je bilo izdelane v slovenskih tovarnah. Ob razpadu države je bila JLA prisiljena zapustiti bunker (1992) in skoraj po čudežu je bil rešen pred miniranjem.

Protiatomski bunker

Protiatomski bunker, ki naj bi prenesel kar osemkratno moč atomske bombe, odvržene na Hirošimo, naj bi Tito obiskal vsega dvakrat. V popolni tajnosti je bil zgrajen med letoma 1953 in 1979. Vanj bi se ob nevarnosti lahko zatekel celoten državni vrh – Tito in približno 350 najožjih sodelavcev bi z zalogami goriva, hrane in vode, ki so bile na voljo, na 6500 m² kar 280 metrov pod zemljo lahko preživel šest mesecev. Glede na dobro organizirane povezave za tajno in strogo varovano komunikacijo z bunkerji vseh preostalih republik nekdanje Jugoslavije bi bili vse prej kot odrezani od sveta.

V Sarajevu je bilo nebo spet jasno, kot po naročilu. Kombi sva ob pomoči prijaznega oskrbnika stlačila na malo dvoriščno parkirišče v strogem središču mesta. Mirno in varno. Bilo je že pozno in načrtovala sva le krajši sprehod po Baščaršiji. Čeprav verjamem, da bi bil Mii zanimiv, sva ji, da Jagi ne bi bila sama, raje zaupala čuvajsko službo. Najverjetneje je svoj turnus kar prespala.

Most, na katerem je Gavrilo Princip 28. 6. 1914 izvedel atentat na avstro-ogrskega prestolonaslednika Franca Ferdinanda in njegovo ženo Sofijo, kar je bil povod za začetek 1. svetovne vojne, se je kopal v oranžnorumeni svetlobi poznopopoldanskega sonca. Ulice Baščaršije (beseda, ki izvira iz turščine, pomeni glavno tržnico/bazar) so bile presenetljivo mirne. Ker sva ob vseh zanimivostih in dogajanju

Baščaršija je bila presenetljivo mirna. Ker sva ob vseh zanimivostih in dogajanju pozabila jesti, se nama je tožilo po dobri bosanski piti, a sva se naposled sprijaznila s tradicionalnimi sladicami in kavo.

Foto: Shutterstock

Kljub ogromni množici slapov, ki sva se jih lani na Norveškem dodobra »najedla«, si priznava, da je Štrbačkemu buku le uspelo naju navdušiti.

iztekajočega se dne (spet) pozabila jesti, se nama je tožilo po dobri bosanski piti, a sva se ob le nekaj odprtih lokalih naposled sprijaznila s tradicionalnimi sladicami in kavo. Naj bo, do naslednjič, Sarajevo nama je ostalo še marsikaj dolžno, tako v mestu kot višje ležečih krajih v okolici.

Že precej utrujene od predolgega dne nas je pozno zvečer v mestecu Vitez vzel pod okrilje viteški oskrbnik manjše hidroelektrarne. Ne samo, da nam je zagotovil parkirni prostor, kjer nas ne bo nihče podil, s kosmatima popotnicama je delil tudi koščke svoje poli. Na srečo sva se mu lahko oddolžila vsaj s pivom. Kot že precej drugih ljudi njegovih let, tam okrog 60 ali 65, nama je razložil, da njegovi otroci delajo v Nemčiji. Preveč podobnih zgodb, da bi lahko bilo naključje. Demografski izzivi Bosne in Hercegovine so jasni: mladi in malo manj mladi množično odhajajo v tujino, prebivalstvo se stara.

Jajce, rojstno mesto povelje Jugoslavije, si bova zapomnila tudi po mrzlem jutru in odlični piti. Naš prvi in morda celo edini cilj so bili slikoviti slapovi nad sotočjem Plive in Vrbasa, ki so nekoč krasili

vse slike Jajca kot lokacije 2. zasedanja AVNOJ-a konec novembra 1943. A tu niso samo slapovi in AVNOJ, strateško srednjeveško mesto ima dolgo in bogato zgodovino. Nad njim bdijo ruševine utrdbe iz 14. stoletja, približno v istem obdobju se je začelo tudi utrjevanje mesta z obzidjem in obrambnimi stolpi, ki so ga dokončali Turki. Prav njihova arhitektura je opazna že od daleč.

Zgodovinsko središče, ki je bilo v zadnji vojni močno poškodovano, je lepo obnovljeno, še posebej džamija Esme Sultanije, pred katero so v snežno bele plošče z zlatimi črkami vklesani dolgi sezname žrtev dogodkov pred 30 leti. A že na drugi strani ulice je velik črn spomenik s šahovnico, na katerem so prav tako z zlatimi črkami vklesana imena hrvaških branilcev Bosne. Večina bi bila zdaj stara 50, največ 60 let, takrat so jih imeli 20 ali 30.

Slikovito podobo doline Vrbasa je spral dež. Tudi Banja Luka se je zdela neprivlačna. A čez mejo, na Lonjskem polju, evropski prestolnici štokelj, je veter razkropil oblake in sonce je zlato obarvalo skrbno urejen, a zelo žalosten kraj, spominski park v Jesenovcu, kjer je med 2. svetovno vojno delovalo ustaško koncentracijsko taborišče po zgledu nacističnih taborišč. V njem naj bi izgubilo življenje od 500 pa vse do 700 tisoč ljudi. Še en pomnik nesmislov 20. stoletja, ki jih je bilo na tej poti res veliko in preveč. Česar pa ne morem reči za dež, ki se nas je na široko izogibal. Kot dogovorjeno. ■